

Недељни лист за поље, кућу, башту, умјетност и обртност.

ГОДИНА VI.

„Сељак“ излази сваког Понедељника на велико по табака.

БРОЈ

Предматити се може код уредништва „Сељака“, код познати скупитеља и код сваке ц. кр. поште. Рекламације шаљу се незанечањене.

11. ЈУЛИЈА.

Н. Сад.

За боље разјасњавање доноси дрво-резу и прилоге.

23.

1866.

На годиниу 4 фр. а. вр.

Издаје и уређује: Ђорђе Радић.

На по године 2 фр. а. вр.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Умољавам овим најучтиввије моје предбројнике, да предплату поновити изволе што скорије, ако су у намери и даље лист овај држати.

Моја ће брига бити за изабране чланке и поуке, а народ наш умољавам да ме предплатом подпомогне.

Предплата је за **Аустрију:**

од јулија до краја године **2** фр. а. вр.

за **Србију:**

за исто време **22** грош. чар. у сребру.

У Аустрији примају предплату све ц. кр. поште, познати скупитељи осталих новина, које, ако ми нису још познати, учтиво молим, да и на „Сељака“ предплате скупљају, а за труд имају на сваки седам скупљени предбројника осмог на дар, у новци или листу, како год хоће; даље примају сва остала уредништва србеких новина у Новом Саду. За Београд и осталу Србију прима предплату књижара **А. Дობровојевића** у Београду.

У Новом Саду, 9. јулија 1866.

Ђ. Радић,
уредник „Сељака“.

Пољодјелство у Кини (Китају).

За време мога путовања по свету, одем и у Кину, једно да видим њено пољодјелство, а друго да и оданде какву за нас нову биљку донесем.

Главно је занимање кинескога народа пољодјелство, и препуно мноштво становника принудило ји је, да су пољодјелство на врло велики степен савршенства довели тако, да се сваки Европејац чудити мора кад види. Том се неможе противословити, да су китајци нас у том превазишли, гди се тиче

што више са своји земаља скинути; ово чине са добри земаља, а што се пак поправљања земље тиче, ту су опет здраво за нами остали. Што они са своје земље соразмерно много више добију него ми, то је узрок, што они своју земљу боље обрађују, гноје и семе пре сејања приправљају. Кинеско пољодјелство заслужује да га вртларством (баштованлуком) назовемо. Њиве им изгледају као леје у нашим баштама, и ни пиринац, који тамо место нашег жита заступа, не сеје се, него зрно по зрно руком забада. Наравно да такав начин сејања само у таковој земљи посто-

Јати може као што је Кина, гди је надница сувише јефтина и гди је соразмерно мноштву становника, мало земље.

Пољодјелства у великом — тамо нема. Свака породица притјажава, обично баш поред куће своје, онолико земље, да од њеног дохода живити може, и може бити од сувишка да друге нуждне потребе подмири. Овом дакле комадићу земље сву пажњу газда поклања и тако га обради и дотера, да би то код нас немогућно било, јер је посао код нас много скупљи. Гњојење је код њи сасвим другчије. Тврда гноја они неизвозе пре сејања на њиве своје, него кад семе проклија, а они сваку биљку, једну по једну залију са течним гнојем. У Кини страовито мало стоке има; коње неодгајају за газдовање, но само за јашење, а говеда само толико, да се нађу за орање једне или друге њиве. Оваца нема ни мало. Само свиња и патка, које са одпадцима и помијама из куће ране. Млеко, путер и сир, то су код Кинеза непознате ствари. Коже употребљује Кинез врло мало, јер му је обућа на нози плетиво од сламе или памука и свиле.

Осим свињска меса и нешто живине, којим се највише богаташи ране, неједе се друго никакво месо. Од сточарства нема дакле као што видите ни разговора, јер сам ја виђао села са 1500 до 2000 становника, којих се цела стока у 3—4 вола састојавала, а волови јим изгледаше, као да су ји гује сисале — само нек' су живи. Пашњака нема ни педља, а стока се на оне земље тера, гди неће ништа да роди. Кад нема пашњака ни сенокоса, онда можете помислити, да ни је сено сасвим непозната ствар, а странци који коње у Кини држе, добивају сено морем из Европе! Већ и из тог узрока нема чврста гноја, него је народ ондашњи принуђен чевеческе избаце употребљавати за гнојење своји њива, а те се избаце пазљиво по целој земљи купе. Но будући да од овога гноја нема доста, то се свашта за гној употребљује. Ево ћу вам један пример навести, пак да видите чиме њиве гноје. Чиниће вам се испрва смешно, ал тако је! Има дакле људи, који само од скупљања обријане косе по берберницама себе и породицу своју израђују, јер се тај гној понајбоље плаћа. Смешно јесте, ал кад помислите да се у Кини сваки дан — у средњу руку узето — 100 милиона људи брију (главу и браду), онда се лако даје потврдити, да се с' овом колицином косе која њива нађубрити може. Има села која од тога скупљања човечији избаца живе, пак кад кроз таково село прођеш, мораш од смрада одма бегати. А Кинези као да немају баш осетљиве носове.

Њиве, које су пирином засејане, негноје се никад, него се семе пре сејања неколико дана у течан гној натопа. У осталом чине они ово са сваким семеном, јер ово не само да унапређава клијање, него чува семе у земљи од буба и први, зато би се таково натапање и нашим газдама препоручити могло, наравно би се у већем извршивати морало.

Ражи се у Кини врло мало сеје, ал зато сеју пиринац свуди гди само земља рађа, јер је то најглавнија рана у целој земљи. Јужне провинције су најплодније, ал опет недотиче оно што се у земљи

пожње, него се милионе центи из Сијама, Кокинкине и Јаве увози. Кина није за Европејца. Јошт којекако у варошима које су на морским обалама, ал богме унутри се сваки путник ратосиља. Донео сам више новина од ондашњег биља, које од мене добити можете, јаћу молити доцније да мој списак тога биља и вашим поштованим читаоцима препоручите; а за добро, и у подпуној снаги налазеће се семе — гарантујем.

У Ариштату, јунија 1866.

Г. А у с ф е л д
умјетни баштован.

Воћарство у лонцима.

Ја сам лане у моме извештају о европској баштованској изложби у Ерфурту навео, да сам лени и богато рађајући воћкица у лонцима видио, препоручивао сам овако неговање и нашем свету, јер не само да ј' овако неговање лепо, него је и полезно.

Овде ћу сад да кажем шта се све има код таковог неговања чинити.

За суд можеш узети добро изпечен цветни лонац, од добре земље, а можеш узети у место лонца и шавољ ил' ведрицу, а видио сам и судове само од врбе оплетене. И у овима воћкице добро успјевају и не треба ји у њима тако често заливати. То ће се многима може бити неверојатно учинити, ал' је тако. Од дрвета судови су и зато бољи, штд се лако и сигурно преносити могу, јер се немогу разбити. Ако би се средство какво употребљено против трулежа дрвета од влаге, тим ће ти судови јошт дуговечнији бити.

Величина ти судова управља се по величини воћкице, испрва је довољно, ако је суд 10—11 палца широк, а толико и висок. Врло је добро кад се одма на дну јама, од једнога палца широка, пробуши, да заливаћа вода боље одилазити може. Исто тако и са стране можеш од среде доле идући неколико јамица пробушити. Ове јамице ускоравају растење и чувају здравље воћкици. Ако лончар није јамицу као што треба направио, онда је мораш ти сам пре усађивања повећати, ако оћеш да ти у лонцу воћка успјева.

Земља је најбоља ливадна испод бусења. Ако је бусен на јакој, масној иловачи растао, онда треба мало песка помешати; а ако је опет земља сувише лака пескуља, онда је ваља са иловачом мало окрепити, која се наравно пре тога издробити мора. Осим тога волу јабуке, крушке трешње и брескве, особито ако су на дивјаки олтоване, више иловаче, а ако су на гуњи, тургуњи, кајсији или вишњи олтоване, онда волију више црнице и песка. Ако си пак крушку на белом глогу каламио, онда треба прилично доста иловаче. Врло је добро помешати и мало иструла дрвета. Свежа земља из ђубрењака неваља, јер у таквој жиле труну. А ако баш немам друге, но принужден си те узети, онда мораш с' том земљом помешати изтучена дрвена угља. Угља помешати није згорег ни са дру-

гим врстима земље; од прилике једну пуну шаку узми на онако велики лонац као што сам напред рекао, а код земље из ђубрењака узми три пута толико.

Овакове воћкице немогу без гноја обстати. Ал неможе се ма какав гној за њи узети, него костчано брашно. Љубитељи овога воћарства лако ће га набавити. Ако оћеш одма при усађивању да нагнојиш, онда узми 2 пуне шаке на један лонац и то је за прву годину доста нагнојено. Идући пак година мораш течан гној употребљавати. Тај овако направи: узми 4 фунте реченога брашна и $\frac{1}{2}$ фунте кокошија ђубрета, то са 16 фунти воде измешај и остави да мало изтруне, пак онда с' њоме по потреби гној.

Најзгодније је време за гнојење пролеће, како почну дрва кретати и с' јесени, пре него што ће плодови сазрети. Кад се плодови укажу, онда ваља докле год расте, бар сваки 14 дана гнојити.

На тај начин можеш врло лепе, здраве и плодне воћкице имати, без да жилице кроз продру. А ако оћеш да ти се воћкице јаче ожиле, а ти метни лонац на плодну земљу, пак ће жиле већ продрети кроз ону дојну рупу; да би жила дакле кроз дојну рупу продрети могла, несмеш рупу ничем другим но папиром запушити. Тим поступком, што се жиле кроз пуштају, избегнеш да ти се воћкица у лонцу неиздигне, а то је за њу шткодљиво.

С' јесени, кад лишће опадати почне, ваља жиле које су из лонца прорасле — одсећи. Жиле треба сасвим до дна суда са оштрим ножем одсећи. До мразева можеш оставити ове воћкице да на поље стоје, како се бојиш мрза, таки ји ваља у зимно станиште унети. За зимно станиште узми собу која се негреје, само не мећи у подрум, ил у какво загушно место. Баштован, који је на изложби најлепше таково воће имао, оставља га преко зиме у своје летње обиталиште, гди су преко целе зиме прозори и шалукатре затворене, те је воће на тај начин преко целе зиме у тами. Најбоље је место оно, гди се вода неможе смрзнути, ал на то пазити треба, да се воће прилично влажно у зимно станиште унесе.

С' пролећа ји ваља изнети, ал у заклон и не на одвећ сунчано место метути, док мразеви непрођу, а после ји наместити где оћеш у башти. Само ји чувај да за време цветања неозебу — ако се у то време мрза бојиш, а ти ји метни под кров преко ноћи. Да неби сунце јако на жиле пекло, обмотај лонце са маовином, а можеш и горе на земљу маовине метнути.

Остављање и употребљење келерабе, преко зиме.

После купуса је келераба без сумње најкусније и највећа распрострањено зеље. Али, само се дотле радо једе, док је млада и њежна; како одрвени, лишће јој остари и отврдне — онда за њу нико немари. Зато се често догађа, да се врло много тако оматореле келерабе побаци, јер приспе друго какво

боље зеље, а келерабу неће онда нико више ни да погледи.

Келерабе ове пак дају се врло добро оставити за прво зеље идућега пролећа, јер с' раног пролећа, кад зеља никаква нема, добро долази газдарицама ова сачувана келераба.

За остављање ово дакле треба изкопати ил у башти ил у подруму јаму једну, 2—3 стопе дубоко; сад поспиј доле сува песка да се влага одбије, поређај келерабу једну до друге у јаму, ал пре тога свакој олсеци корен и лишће, само срце од лишћа остави, зато пази при кидању лишћа, да срце неповредиш. Пре него што ћеш келерабу у ту јаму оставити, остави је на воздуху који дан, да се мало просуши — сигурније је да неће трунути ни плеснивити. И на то мораш пазити, да лишће неодсечеш здраво до главе — нетреба главу без нужде ранити, јер онда брзо труне. — Горе опет поспиј песка, на њега сламе, а на сламу земље и пепела.

С' пролећа можеш вадити из те гомиле колико ти треба, само сваки пут опет ону рупу затвори одакле си вадно. Наћи ћеш, да су ове келерабе много њежније и укусније нежели у лето ил' јесен, и саме дрвенасте келерабе које су у земљу укопане, изгубе дрвеност своју у земљи.

Истина да фали зелено лишће, које се радо са келерабом заједно кува, ал се ово с' пролећа може надокнадити прокељом, који се месеца августа ил септембра на добро приправљену леју посеје; кад мразеви доспу, онда га ваља мало обкопати — тај има с' пролећа лепо лишће. Ту исту услугу чини и врзина, ако ју месена јулија ил' августа посејеш; концем септембра, кад биљке мало нарасте, ваља ји на приправљену леју расадити. Ова леја мора бити на таквом месту, гди зими недопире много сунца. Тако ји дубоко усади, да једва срце вири. Овако биљке добро презиме, и можеш после с' пролећа сваки 8 или 14 дана лишће кидати и кувати.

Добро је и то, да направиш 3—4 палца дубоке јарчиће, да се ту снег преко зиме боље слегне, те ће и с' пролећа веће влаће, а преко зиме веће заштите од мрза бити.

Добрац.

Пише Др. А. Шварц, кр. жупанијски физик у Крижевци

Добрац (Morbilli, Masern) је болест, која се међу људи особито детињег доба у слици оспицах (Ausschläge) порађа, те заразом (Ansteckung) разпростире, управо тако као и козе.

Битни појави болести су следећи: Иза грозе, за којом ватруштина наступљује, добива болестник главобољу, сузне зарумењене очи, кијавицу, кашаљ, рапави глас и велику жеђ, уз што му и воља на јело већином престаје. Осим тога осећа се веома тромим и слабим.

Обично иза 2—3 дана почиње му се лице понешто надувати, те му се праве туђе жућкасто-ру-

мене округле пегице, које, ако се прстом претисну, изчезавају, а затим опет тако се показују, како су биле и пре тиска. Пегице те растећ' стичу се обично тако, да једна у другу прелази, те напоследку цело лице као једна румен застире. С лица прелазе пеге на врат, прса, трбу и ноге, дочим у том размерју све то ређе наступљују.

Тако изгледају развијене осписе 2—3 дана, после тога почињају бледити, а кожаца површна (ћеница), која их покрива, стане се љуштити у слици перути. Тим љуштењем, ако се незаметне јоште какова друга болест, почиње ватруштина знатно падати, те се добрац приближује к својем крају.

Добрац је више пута веома опасна болест, које ради силне ватруштине, особито пак ради кашља, а кад и кад ради њени опасни болести, које се уз њега развијати обичају.

Осим тога, као што је горе речено, разпрострањује се добрац заразом с једног човека на другог, ако се овај к ономе приближи. Човек или боље рећи дете, што је патено од којег болестника, бавећи се крај њега, не боли баш одма, него обично иза једно 7 дана.

Најлакше је дакле добрацу избећи, ако се укљонимо куће, где је когод од те болести оболио, исто тако се чувајући и дотични кућа, кои премда обољели нису — ипак дружећи се са болестником, другога би заразити, то јест патенсти могли тако, да би после ради добраца обољети могао.

С тога, што се добрац на тај начин веома лако разпространити може, ваља да нико не таји, ако му когод у кући од те болести оболе, већ да сам опе, кои к њему долазе, на ту погубел позорнима учини, те шњима сваки саобраштај прекине, докле год му болестник посве неоздрави. А њену чељад у кући, ако ју хоће од добраца сачувати, нека настани у посве другу који собицу, да се к болестнику ни приближити не може. — Када кои болестник од добраца оздрави, треба му и постељину и рубје добро испрати и изветрити, и чим ће се људи тога точније држати, тим ће сигурније чувати и себе и своје од те болести, која више пута и у велико мори.

Ако когод, особито које дете, у кући ватруштину добије, то је, докле год у којој околици добрац влада, веома вероватно, да ће се за једно 2—3

дана та врста осписа показати. С тога је за таква болестника најбоље, да полегне у постељу, непокривајући се баш претопло, и да му се соба ради очију понешто смрачи. За пиће може му се обична вода дати, а за јело и сам болестник немари; нетреба му дакле давати ништа осим нешто чорбе.

Дочим се никад унапред знати не може, докојека ће степена ватруштина а и последице добраца допрети, да ли неће болестник може бити с тога у смртну погубел пасти, с тога је најбоље, где је икак могуће, да се болестник повери којему лечнику, који ће сигурно употребити онајбоље све, што је сходно по могућности тако, да погубел, која болестнику прети, чим мањом постане.

Болестнике, који су од добраца обољели, у кући затајивати те у обште томе допринашати, да се та болест надаље разпростире, нити је слободно а ни човечно. Зато ваља јавити сваки појавивши се случај добраца лечнику, који обилази мјеста, где та пошаст влада, и то зато, да узмогне лечник спремити безодвлачно сходне мере против разширењу те болести.

„Gosp. list“

*** (Чинчење детелинског семена од „вилине косице“.) Како је то мучно чистити детелинско семе од семена „вилине косице“ која нам толико пута детелину утамаи и опогани, то ће свако знати. Зато је неки машиниста Шелл изнашао једну машину, која ће — по његовој изкази — свако детелинско семе од семена „вилине косице“ очистити. Ово би за нас благодет била!

*** (Ново срањивање.) Неки винар при продавању вина, овако је бистроћу свога вина назначио, вели: „бистро је као женина суза, за изгубљеним мужем.“

*** (У Русији се са шумама) врло хрђаво поступа. Покрај свега тога што околу Москве има страховити шума, скупље је дрво у Москви у двапута него у Бечу. Може бити да су и хрђави путеви тому криви.

О Г Л А С И.

Ко би желио јошт подпуне броје од ове године

„Сељака“

имати, томе би сад јошт жељу испунити могао, јер јошт неколико подпуни бројева имам.

Ђ. Радић,
Уредник „Сељака“.

Orchideen und Farnstämme

aus **Costarica** in **Central-Amerika** erbiertet sich allen Gartenfreunden unter billigen Bedingungen und guter Verpackung in m glichst kurzer Zeit, bei genauer Angabe des Spediteurs und Ablieferungsortes in Europa zuzusenden

JULIUS CARMOL, Kunstgärtner
in San Jose, Costa-Rica, Central-America.